

Zaman Göçü Arzusu

Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyelerinde Zaman

Mehmet Şahin YAVUZER

ESKİ
YENİ

FCR YAYIN LTD.
Genel Yayın No. | General Publication Number: 1883
FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550
ISNI: 0000 0004 4657 1968
ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiyeeni
Yayın No | Publication Number: 396

Kitap Adı : Zaman Göçü Arzusu
Alt Başlık : Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyelerinde Zaman
Book Title : Desire for Time Migration
Subtitle : Time in the Long Stories of Mustafa Kutlu
ISBN : 978-625-8596-09-0
DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596090

Yazar | Author: Mehmet Şahin Yavuzer | orcid.org/0000-0002-4981-000X
Kurum | Institution: Van Yüziüncü Yıl Üniversitesi
ROR ID: ror.org/041jyyp61

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph
Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish
Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 206 (xiv + 191)

Yayın Tarihi | Publication Date: Mart | March 2026
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: DSK - Kurmaca incelemeleri, romancılar ve düzyazı yazarları | Literary studies: fiction, novelists & prose writers
BISAC: LIT004220 - Ortadoğu edebiyat eleştirisi | Literary Criticism / Middle Eastern
THEMA: DSK - Kurmaca, romancılar ve düzyazı yazarları üzerine edebiyat incelemeleri | Literary studies: fiction, novelists and prose writers
LC Classification: PL210.T56 - Türk edebiyatı—tarih ve eleştirisi—zaman | Turkish literature—history and criticism—Time.
DEWEY: 894.35309 - Türk kurmacası / Türk edebiyatı tarihi ve eleştirisi | Turkish fiction / Turkish literature—history and criticism
WoS Category: Edebiyat | Literature
WoS Citation Topics Meso: 10.99 - Edebiyat Kuramı | Literary Theory
WoS Citation Topics Micro: 10.99.1778 - Anlatıbilim | Narratology
Scopus Subject Areas: 1208 - Edebiyat ve Edebiyat Kuramı | Literature and Literary Theory

Atf Bilgisi | Cite as: Yavuzer, Mehmet Şahin. *Zaman Göçü Arzusu: Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyelerinde Zaman*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Eskiyeeni, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Zaman Göçü Arzusu

Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyelerinde Zaman

Mehmet Şahin YAVUZER

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Mehmet Şahin YAVUZER

1985'te Van'da doğdu. İlk ve ortaokulu Muradiye ilçesinde tamamladıktan sonra lise öğrenimini öğretmen lisesinde bitirdi. 2006 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2010'da yüksek lisansını, Atatürk Üniversitesinde başladığı doktorasını 2019'da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli okullarda öğretmenlik ve idarecilik görevlerini yerine getirdi. 2020 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde Dr. Öğr. Üyesi olarak göreve başladı. Halen aynı Anabilim dalında görevini sürdürmektedir. Evli iki çocuk babasıdır.

He was born in Van in 1985. After completing primary and secondary school in Muradiye district, he completed his high school education at teacher high school. He graduated from Yüzüncü Yıl University, Faculty of Education, Turkish Language Teaching Department in 2006. He completed his master's degree in 2010 and his doctorate, which he started at Atatürk University, at Van Yüzüncü Yıl University in 2019. He fulfilled his teaching and administrative duties in various schools affiliated with the Ministry of National Education. In 2020, Dr. in the Van Yüzüncü Yıl University. Lecturer He started his career as a member. He still continues to work in the same department. He is married and has two children.

Kitap Hakkında

Zaman Göçü Arzusu

-Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyelerinde Zaman-

Zaman, insanlığın en eski çağlarından bugüne dek ne olduğu sorgulanan bir nosyondur. Birçok düşünür zamanı derinlemesine inceleyerek bilimsel tespitlerle açıklamaya çalışır. Aristoteles, zaman ve devinim arasında sıkı bir ilişki olduğunu belirtir. Bir nesnenin devinimi zamanın akışında hızlı iken diğer nesnenin devinimi yavaş olur. Heidegger, daha çok metafizik bir varlık şeklinde değerlendirilen zamanın varlıkla anlam kazandığını ileri sürer. Varlık olmadan zamanın anlam kazanmadığı, zaman olmadan varlığın deviniminden söz edilemeyeceği aktarılır. Bergson, zamanın varlık üzerindeki etkisini “süre” metaforu ile ön plana çıkarır. Süre, varlıklar üzerindeki etkilerine göre zamanın hızlı ve yavaşlığı konusunda bir parametre olarak ifade edilir. Spinoza, madde ve metafizik algılamalar ekseninde uzay ve zamanın sonsuzluğu açısından bir anoloji oluştururken Elias, zamanı sosyolojik ve beşeri karşılıklarıyla ele alır. Zamanı irdeleyen bu düşünürlerin bakışlarının kurgu dünyasında da yansımaları görülür.

Kurguda, zamana felsefi bir bakışla bakıldığında psikolojik, fiziksel ve biyolojik zaman türleri referans alınarak incelemenin yapılması gerekir. Psikolojik zaman kapsamına giren, kişinin sürdürdüğü yaşamı dışında başka bir zamanda ya da paralel bir akışta yaşamak istemesi zaman göçü arzusu ile ilgilidir. Zaman göçü arzusu, mekân göçünü beraberinde getirir. Mekânlara yolculuk bu dünyaya ait bedensel göçle yapılan bir eylem, bir hareketliliktir. Bedeni hareket ettiren, ruhun ihtiyaçları ve arzularıdır. Burada arzu edilen zamansal bir göçtür. Aynı zamanda rüyada, aşta geçen süreler psikolojik zamanla açıklanabilecek türdendir. Fiziksel zaman ise saate ve takvime bağlı olduğundan zamanın eşya ve nesne üzerindeki etkisini kapsar. Mevsimler ve gün içindeki süreler, fiziksel zamanla açıklanabilecek vakitlerdir. Biyolojik zaman, insanın biyolojik saatine göre bedensel ihtiyaçların zamanıyla alakalı bir süreçtir. İnsanın uyku zamanı, yeme-içme vakitleri, yaşlılığa bağlı olarak ölüm vakti biyolojik zamanla ilgilidir. Biyolojik zamanın etkisi sadece insanlarda değil, diğer canlılarda da vardır. Bu türlerin yanında

kurgudaki vaka zamanı, anlatma zamanı, okuma ve yazma zamanlarını da ayrıca tespit etmek, eserin zaman yapısını ortaya koymada eleştirel bir bakış sağlayacaktır. Zamanın birçok boyutunun yer aldığı, Türk edebiyatının öne çıkan hikâye yazarlarından Mustafa Kutlu'nun uzun hikâyelerinin, zaman kurgusu bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu görülür.

Mustafa Kutlu'nun uzun hikâyelerinde bireyin yabancılaşması, modern hayatın getirdiği yeniliklerin olumsuz yansımaları, modernizm ve kapitalizmin Anadolu halkında yarattığı değer ve inanç dejenerasyonu, betonlaşma ve çarpık yapıların yaygınlaştırılması eleştirisi, taşradan kente göç çıkmazları, sonu ayrılık olan aşk temaları, kişi-aile-toplum ve sistem çatışması gibi konularda kullanılan zamana dair kavramlar felsefî bir bakışla ele alınır.

Anahtar Kelimeler: Zaman; Hikâye; Mustafa Kutlu; Zaman Türleri; Kronolojik/Sıradizimsel Zaman

About the Book

Desire for Time Migration

– Time in the Long Stories of Mustafa Kutlu –

Time is a notion that questions what humanity has been from the earliest times to the present. Many thinkers examine time in depth and try to explain it with scientific findings. Aristotle states that there is a close relationship between time and motion. While the motion of one object is fast in the flow of time, the motion of the other object is slow. Heidegger argues that time, which is considered as a metaphysical entity, gains meaning through existence. It is stated that time has no meaning without existence, and that there is no movement of existence without time. Bergson highlights the effect of time on existence with the metaphor of “duration”. Duration is expressed as a parameter regarding the fast and slowness of time according to its effects on entities. While Spinoza creates an analogy in terms of the infinity of space and time on the axis of matter and metaphysical perceptions, Elias deals with time with its sociological and human counterparts. The views of these thinkers who examine time are also reflected in the world of fiction.

When looking at time from a philosophical perspective in fiction, it is necessary to analyze it with reference to psychological, physical and biological time types. The desire to live in another time or a parallel time other than the current one, which falls within the scope of psychological time, is related to the desire for time migration. The desire for time migration brings about space migration. Traveling to places is an action, a mobility, carried out through physical migration of this world. What moves the body are the needs and desires of the soul. What is desired here is a temporal migration. At the same time, the periods of time spent in dreams and love can be explained by psychological time. Physical time, on the other hand, covers the effect of time on things and objects, as it depends on the clock and calendar. Seasons and periods of the day are times that can be explained by physical time. Biological time is a process related to the timing of bodily needs according to the human biological clock. A person’s sleeping time, eating and drinking times, and time of death due to old age are related to biological time.

The effect of biological time is not only on humans but also on other living things. In addition to these genres, identifying case time, narration time, reading and writing time in fiction will provide a critical perspective in revealing the time structure of the work. It is seen that the long stories of Mustafa Kutlu, one of the prominent story writers of Turkish literature, include many dimensions of time, and have a rich content in terms of time fiction.

In Mustafa Kutlu's long stories, concepts about time used in subjects such as the alienation of the individual, the negative reflections of the innovations brought by modern life, the degeneration of values and beliefs created by modernism and capitalism in the Anatolian people, criticism of concretion and the spread of distorted structures, deadlocks in migration from the countryside to the city, themes of love that end in separation, conflict of person-family-society and system are discussed from a philosophical perspective.

Keywords: Time; Story; Mustafa Kutlu; Types of Time; Chronological Time

ÖN SÖZ

Günümüz hikâye yazarlarından biri olan Mustafa Kutlu'nun, uzun hikâye denildiğinde Türk edebiyatında akla gelen ilk isim olduğu söylenebilir. Toplumun bütün kesimleri tarafından bilinen ve eserleri rağbet gören yazarın hikâyelerinde, Anadolu insanını samimi ve gerçekçi bir şekilde yansıttığı görülür. Eserlerinde genellikle gelenek -modernizm, İslam dini- Batı kültürü, kasaba-kent arasındaki yaşam farkı, yoksulluk- zenginlik çatışması temaları göze çarpar. Mustafa Kutlu, bunların yanında tarikat-cemaat gerçeklerini, sistemsel, toplumsal ve bireysel nedenlerden ötürü yaşanan göç çatışmalarında çıkmaza düşmüş, bazen bir kaçış bazen de arayış içinde olan bireyi konu edinir. Denemelerinde toplumsal ve güncel meselelerden geri kalmayan yazar, bu birikimini eserlerine de aktarır. Hikâyelerin muhtevasına bakıldığında Türkiye'de 1950 sonrasının tarihsel bir panoraması görülür.

Mustafa Kutlu ile ilgili birçok çalışma yapılmış, tezler yayımlanmış, sempozyum düzenlenmiş, birbirinden nitelikli edebiyat eleştirmenleri tarafından yazılar kaleme alınarak onun adına özel sayı çıkarılmıştır. Onun yazılarına farklı bakışlarla bakmak, yazara ve edebiyata sunulmuş bir katma değerdir. Hikâyeciliği ile ön plana çıkan yazarın yazı anlayışı sadece kurgunun kalitesine yönelik değil, toplumun içinde bulunduğu durum, kişilerin farklı ruh halleri, ülkedeki güncel yaşam dinamiği, değerler, roller gibi birçok beşeri konuyu barındırır. Kutlu'nun geniş okuma kültürünün hikâyelere aktarıldığı ve bu yönünün hikâyelerdeki kişilerin ruh hallerine de yansıdığı görülür. Kişilerin ruh halleri, yaşam koşulları, kayıpları ve kazançları farklı temalar şeklinde okurun karşısına çıkar.

Yazarın uzun hikâyelerinde, öne çıkan temaların başında kaçış ve arayış gelir. Kaçışlar zorunlu göçlerle neticelenirken

arayışlar gönüllü göçlerle sonuçlanır. Nitekim eserlerin genelinde bir veya birden fazla göç sahnesine şahit olunur. Hikâyelerindeki göç temasının derinine inildiğinde meselenin mekânsal göç değil, zamansal bir göç arzusu olduğu anlaşılır. Onun uzun hikâyeleri birkaç defa okunduktan sonra görülen zaman yapısı ve felsefesinin zenginliği, bununla ilgili çalışmanın olmayışı, yazarın uzun hikâyelerinde zaman yapısını ortaya koymada itici güç olmuştur. Eserlerindeki göç hareketlerinin derin anlamına bakıldığında kişilerin değiştirmek istediği mekânlar değil, değişen mekânla birlikte geçireceği vaktin değeri olduğu anlaşılır. Mekânsal göç daha çok işin fiziksel yönüyle alakalıdır. Asıl olan zamanda göç arzususudur. Bu da psikolojik zamanla ilgili bir durumdur. Yaptığımız çalışmada zaman türleri açısından zengin bir içeriğe sahip olan Mustafa Kutlu'nun uzun hikâyeleri incelenmiştir.

Çalışmamız iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde Aristoteles'in, Elias'ın, Heidegger'in, Bergson'un, Bachelard'ın, Newton'un, Einstein'ın zamanla ilgili tespitleri aktarılmış ve bunlardan bazıları çalışmaya sunacağı katkının yoğunluğuna göre başlıklandırılmıştır. Düşünürlerin zamana dair fikirleri bazı yerlerde karşılaştırılmış, fikirlerin farklılıkları ve benzerlikleri muhakeme edilmiştir. İkinci bölümde ise ilkin, hikâye kurgusunda zaman metodunun nasıl olduğu ve çalışmamızı hangi yönleme göre temellendireceğimiz ortaya konulmuştur. Sonrasında, Kutlu'nun uzun hikâyelerinde zaman ise iki farklı başlıkla incelenmiştir. Birincisi David Passig'in psikolojik, fiziksel ve biyolojik zaman içeriğine bağlı olarak yapılmış ve bu başlıklandırmalar eserdeki içerik yoğunluğuna göre sıralanmıştır. İkincisi ise Şerif Aktaş'ın roman ve hikâye kurgularını incelemek için kaleme aldığı, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* eserinin "Zaman" başlığı bölümündeki zamanın daha çok teknik yönüyle ele alındığı başlıklandırmalar referans alınarak değerlendirmeler yapıldı.

mıştır. Bunlar; vaka zamanı, anlatma zamanı, yazma zamanı ve okuma zamanı şeklinde sıralanmıştır. Bunlardan bağımsız olarak metinlerde tespit edilen; zamanın geriye kırılması, metafizik zaman ve anakronik zaman tespitleri de ayrıca başlıklandırılmıştır.

Çalışmanın kapsam, yöntem ve çerçevesi oluşturulurken süreç içerisinde destek veren kişilere teşekkür etmek isterim. Bu çalışmada beni motive eden değerli doktora danışmanım Prof. Dr. Selma Baş'a, metne fikirsel ve teknik katkı sunan değerli arkadaşım Doç. Dr. Münir Ecer'e, redaksiyon konusunda emeği olan kıymetli Dr. Kemal Temizer'e, eserin basımı ile ilgili desteği olan Doç. Dr. Rıdvan Kalaç'a, manevi desteğini esirgemeyen eşim Berna'ya teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ix
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

ZAMAN NOSYONU ve BAZI DÜŞÜNÜRLERİN

ZAMAN ÜZERİNE DİKKATLERİ	11
1.1. Elias'ın Zaman Üzerine Düşünceleri	15
1.2. Bergson'un Zamana Dair Dikkatleri	23
1.3. Gaston Bachelard'ın Sürenin Diyalektiği Yorumu	27
1.4. Heidegger'in Zaman ve Varlık Üzerine Düşünceleri	29

II. BÖLÜM

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂYELERİNDE ZAMAN

2.1. Hikâye Kurgusunda Zaman	34
2.2. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Zaman Kurgusu	35
2.3. Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Zaman Türleri	37
2.3.1. Psikolojik Zaman	37
2.3.1.1. Aşkta Zaman	40
2.3.1.2. "An"ın Gizemi	52
2.3.1.3. Rüyada Zaman	67
2.3.1.4. Zamanda Dejavu	74
2.3.1.5. Zaman Göçü Arzusu	79
2.3.2. Fiziksel Zaman	97
2.3.2.1. Zamanın Nesneye Tahakkümü	100
2.3.2.2. Fiziksel Göç Zamanı	107
2.3.2.3. Zaman Bildiren Nosyonlar	113
2.3.2.3.1. Mevsimler	114
2.3.2.3.2. Gün İçinde Vakitler	126
2.3.3. Biyolojik Zaman	131
2.4. Kronolojik/ Sıradizimsel Zaman Kurgusu	136
2.4.1. Vaka/Olay Zamanı	137
2.4.2. Anlatma/Anlatım Zamanı	147

2.4.3. Yazma Zamanı	155
2.4.4. Okuma Zamanı	157
2.5. Flashback/Zamanın Geri Kırılması	158
2.6. Metafizik Zaman	164
2.7. Anakronik Zaman	168
SONUÇ	173
KAYNAKÇA	183
DİZİN	187